

РОЗДІЛ 1 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 316.61-057.875]:364-322

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.1>

Лідія ГУЦУЛЯК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Україна, 08400

ORCID: 0000-0003-2490-3514

Бібліографічний опис статті: Гуцуляк, Л. (2023). Соціалізація студентської молоді у процесі волонтерської діяльності: теоретичний аспект. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 3–7, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.1>

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито особливості соціалізації студентської молоді у процесі волонтерської діяльності. Визначено, що соціалізація – це складний і невід’ємний процес взаємодії людини і соціального середовища; важливий елемент становлення повноцінної особистості в сучасному світі. Зазначено, що одним з найефективніших засобів соціалізації студентської молоді є волонтерська діяльність – добровільна участь людей у різноманітних благодійних, громадських або соціальних ініціативах без матеріальної винагороди. Названо такі причини участі студентської молоді у волонтерській діяльності: перспективи, визнання, спілкування, формування професійних компетентностей. На основі теоретичного аналізу літературних джерел виділено та охарактеризовано такі соціально-педагогічні функції волонтерської діяльності як засобу соціалізації студентської молоді: ідентифікаційна, інтегруюча, особистісно-розвиваюча, ціннісно-сміслова, професійно-трудова, інноваційно-ініціативна, творчо-перетворювальна, гуманістична, духовно-моральна; функція соціальної компетентності, громадянського виховання, самосвідомості.

Авторкою наголошено, що волонтерська діяльність, як ефективний механізм соціалізації, надає студентській молоді унікальну можливість взаємодіяти з різноманітними соціальними групами, розширюючи їхні горизонти і розуміння реальних проблем суспільства. Цей процес не лише сприяє збагаченню соціального досвіду, але й формує в студентів цінність взаємодії, відповідальності перед громадськістю та розвитку критичного мислення щодо соціальних викликів, дозволяє не лише допомагати іншим самореалізовуватися, а й самим опанувати навички успішної соціалізації. У цьому контексті волонтерство виступає не лише як благородна справа, але й як потужний інструмент формування громадянської свідомості та активної життєвої позиції.

Ключові слова: соціалізація, волонтерська діяльність, волонтерство, студентська молодь, функції волонтерської діяльності.

Lidiia HUTSULIAK

PhD in Pedagogy, Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 30 Sukhomlynskooho str., Pereiaslav, Ukraine, 08400

ORCID: 0000-0003-2490-3514

To cite this article: Hutsuliak, L. (2023). Cotsializatsiia studentskoi molodi u protsesi volonterskoi diialnosti: teoretychnyi aspekt [Socialization of students in the process of volunteer activities: theoretical aspect]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 3–7, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.1>

SOCIALIZATION OF STUDENTS IN THE PROCESS OF VOLUNTEER ACTIVITIES: THEORETICAL ASPECT

The article reveals the peculiarities of student's socialization in the process of volunteering. It was determined, that socialization is a complex and integral process of interaction between a person and the social environment; an important

element of becoming a full-fledged personality in the modern world. It is noted, that one of the most effective means of socializing student youth is volunteering – the voluntary participation of people in various charitable, public or social initiatives without financial compensation. The following reasons for the participation of student in volunteer activities are named: prospects, recognition, communication, formation of professional competences. On the basis of the theoretical analysis of literary sources, the following socio-pedagogical functions of volunteer activity as a means of socialization of student youth were identified and characterized: identifying, integrating, personal-developing, valuable-meaningful, professional-labor; innovative-initiative, creative-transformative, humanistic, spiritual- moral; the function of social competence, civic education, self-awareness.

The author emphasizes that volunteering, as an effective mechanism of socialization, provides student with a unique opportunity to interact with various social groups, expanding their horizons and understanding of the real problems of society. This process not only contributes to the enrichment of social experience, but also forms in students the value of interaction, responsibility to the public and the development of critical thinking regarding social challenges, allows not only to help others to self-realize, but also to master the skills of successful socialization. In this context, volunteering acts not only as a noble cause, but also as a powerful tool for the formation of civic consciousness and an active life position.

Key words: socialization, volunteer activities, volunteering, student, functions of volunteering.

Актуальність проблеми. У сучасному світі, на фоні стрімкого розвитку технологій та глобалізації, питання соціалізації студентської молоді набуває особливого значення. Соціалізація – це складний і невід’ємний процес взаємодії людини і соціального середовища, який включає у себе освоєння культурних, соціальних та етичних норм. Для студентської молоді, яка стоїть на порозі самостійного життя та професійного вибору, соціалізація визначається не лише формуванням особистої ідентичності, але й умінням взаємодіяти з різними верствами суспільства.

Одним із засобів активної соціалізації студентської молоді є волонтерська діяльність. Сприяючи особистісному зростанню, розвитку міжособистісних навичок та формуванню глибоких цінностей, волонтерство стає невід’ємною частиною соціалізації студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі існує велика кількість різноманітних розвідок, присвячених аналізу проблеми дослідження. Зокрема, Т. Журавель, Т. Лях розглядали у своїх працях наукові підходи до класифікації волонтерів, інформацію про міжнародний волонтерський рух, нормативно-законодавчу базу волонтерської роботи, зміст і напрями діяльності волонтерських груп, організаційно-технологічні основи волонтерської діяльності; П. Горінов, Р. Драпушко дослідили комплексний характер волонтерської діяльності в Україні в контексті безпекових викликів; В. Вашкович, О. Василенко, Т. Карабін, Я. Лазур, В. Манзюк, В. Рошканюк обґрунтували правові питання діяльності волонтера: його права та обов’язки; З. Бондаренко, Д. Доманчук розкрили роль волонтерства у процесі соціалізації студентської молоді.

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу літературних джерел проаналізувати особливості соціалізації студентської молоді у процесі волонтерської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що студентський вік – це період інтенсивного формування професійної, особистісної та соціальної ідентичності особистості. З психологічної точки зору, студентський вік може бути визначений як час активного вивчення, самопізнання та розвитку особистісних якостей, що відбувається під впливом навчання, спілкування з однолітками та викладачами, а також пізнання нових ідеалів та цінностей. З педагогічної точки зору, цей період є ключовим для формування професійних навичок і знань, а також розвитку критичного мислення та самостійності в навчанні (Романовська, 2013). Тому, саме під час навчання у закладі вищої освіти відбувається соціалізація студента як особистості.

У тлумачному словнику-мінімумі із соціальної педагогіки та соціальної роботи вказано, що соціалізація – це процес, під час якого індивід засвоює норми соціальних відносин суспільного життя через спільну діяльність, спілкування, навчання і виховання. Індивід вступає в суспільство, розвиваючи соціальні зв’язки та приєднуючись до різних соціальних спільнот, що призводить до формування системи соціальних стосунків і набуття соціального досвіду. У процесі соціалізації формуються соціальні якості, цінності, знання та навички, а також особа вчиться визнавати соціальні норми, що існують у суспільстві (Тлумачний словник-мінімум..., 2017).

На думку А. Капської, соціалізація нерозривно пов’язана з індивідуалізацією, оскільки її суть

полягає у формуванні індивідуальності. Процеси соціалізації є унікальними для кожної особистості, індивідуальний досвід кожного є неповторним. Цей процес включає в себе засвоєння цінних орієнтацій, необхідних для виконання соціальних ролей, а також освоєння індивідом певної системи знань і норм, що сприяє його особистісному розвитку (Капська, 2006).

Так, Л. Романовська виокремлює два етапи соціалізації студентської молоді:

– етап загальної соціалізації, який передбачає формування та освоєння основних соціальних і психологічних цінностей, таких як праця, мораль, естетика, політика, право, екологія та сімейні цінності;

– етап професійної соціалізації, який включає в себе освоєння конкретної професії та здобуття специфічних рольових знань, особливо коли ця роль пов'язана з виконанням конкретного виду роботи (Романовська, 2013).

Ряд науковців, серед яких З. Бондаренко, Д. Доманчук, вважають волонтерську діяльність одним з найефективніших засобів соціалізації студентської молоді (Бондаренко, 2019; Доманчук, 2017).

За визначенням авторів «Посібника волонтерів», волонтерство – це форма безоплатної громадянської діяльності, яка ґрунтується на добровільності та безкорисливості. Основною метою волонтерів є надання допомоги та підтримки тим, хто цього потребує. Волонтери займаються різноманітними справами – від роботи в громадських організаціях до допомоги в екологічних проектах (Посібник волонтера, 2022).

Педагогиня Н. Янц пропонує волонтерську роботу трактувати як феномен філантропії, основу соціалізації особистості, соціальної взаємодії, соціального обміну, соціальних норм, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення особистості, становлення її гуманістичних цінностей та вагомим засобом підготовки молоді до професійної діяльності (Янц, 2009).

За словами Р. Козубовського, волонтерська діяльність представляє собою шлях самопізнання та самоперевірки. Це один із методів залучення молоді до активного прийняття громадянської позиції, що надає можливість максимально реалізувати свої здібності та вміння, допомагаючи іншим людям у вирішенні їхніх проблем (Козубовський, 2013).

Волонтерська діяльність відзначається наступними важливими аспектами: соціальним і економічним впливом; відсутністю матеріальної винагороди; можливістю вибору діяльності без обов'язковості та зовнішніх зобов'язань; рівністю значущості праці волонтерів як в межах організації, так і поза будь-якими організованими формами діяльності. Основна цінність волонтерства полягає, передусім, у самостійному значенні волонтерської діяльності для самого волонтера, у можливості втілення своїх ідей і переконань, враховуючи відповідність своїх здібностей і потреб потребам інших людей (Горінов, Драпушко, 2022).

Залучення студентської молоді до волонтерської діяльності, як соціально значимої діяльності, сприятиме розвитку у них громадянських якостей, комунікативних навичок, любові до себе та до своєї професійної діяльності, що будуються на безкорисливих засадах та виключають отримання матеріальної вигоди. Участь у волонтерських програмах та проектах дозволяє молоді не лише допомагати іншим самореалізовуватися, а й самим опановувати навички успішної соціалізації.

Студенти приймають участь у волонтерській діяльності з таких причин:

– перспективи – студенти беруть участь у волонтерській діяльності, щоб отримати практичний досвід роботи з різними категоріями клієнтів. Крім того, це дозволяє студенту визначитися з місцем роботи чи отримати рекомендації від адміністрації установи, організації, що дозволяє придбати певний статус у студентському середовищі тощо;

– визнання – студенти отримують унікальну можливість зробити щось нове у своїй професійної діяльності, отримавши соціальний досвід. Взаємодія з професіоналами у цій сфері діяльності формує впевненість у собі, повагу до інших людей. Для молоді також важлива повага та підтримка: не отримавши визнання за добре зроблену роботу, можуть розчаруватися у ній;

– спілкування – багато студентів хочуть розширити своє коло спілкування. Деякі з них приймають участь у волонтерській діяльності для того, щоб познайомитися з новими людьми, потоваришувати з однодумцями тощо. Ця мотивація, як правило, відповідає специфіці професійної діяльності фахівця із соціальної роботи,

оскільки одними з його основних професійно важливих компетентностей є комунікація;

– формування професійних компетентностей. У процесі підготовки майбутніх соціальних працівників волонтерська діяльність виступає як один із шляхів реалізації компетентнісного підходу.

Варто сказати, що волонтерство надає студентській молоді можливість зазирнути за межі власного життя, зіткнутися з різноманітними викликами та завданнями. Участь у волонтерських проєктах розвиває в них такі важливі соціальні якості як відповідальність, толерантність, співробітництво та емпатія.

Волонтерська діяльність розвиває у студентів необхідні і в житті, і в професійній соціальній роботі, і в соціально-педагогічній діяльності лідерські якості: уміння залучити до справи, зацікавити людей, організувати людей, організувати себе, домогтися підтримки від державних та комерційних структур і т.д. У процесі волонтерської діяльності студенти поповнюють професійний досвід, розширюють свій світогляд, підвищують культурний рівень, розвивають соціальний інтелект, творчі здібності тощо.

Також, варто виділити ряд соціально-педагогічних функцій волонтерської діяльності як засобу соціалізації студентської молоді (Бондаренко, 2019; Доманчук, 2017, Слущкий, 2018):

– функція соціальної компетентності – формування досвіду самостійного життя в суспільстві, набуття досвіду соціального пізнання, розвиток життєвих орієнтацій, формування культури поведінки в суспільстві, вдосконалення комунікативних навичок;

– ідентифікаційна функція – формування почуття належності до свого покоління, набуття моделей поведінки, необхідних для самовизначення та ідентифікації;

– інтегруюча функція – формування відчуття належності до свого етносу, народу, релігії;

– особистісно-розвиваюча функція – надання можливостей учасникам волонтерської діяльності реалізувати свій творчий та людський потенціал, висловити свої індивідуальні здібності, таланти та інтереси;

– ціннісно-смілова функція – формування системи орієнтирів, життєвих цінностей осо-

бистості, розширення простору смислового пошуку особистості;

– професійно-трудова функція – реалізується у процесі залучення особистості до трудового життя, набуття початкових навичок професійної діяльності, внаслідок усвідомлення особистої цінності праці та її суспільної користі;

– інноваційно-ініціативна функція – розвиток ділових та ініціативних здібностей, формування активної соціальної позиції та вміння нести відповідальність за свої дії;

– функція самосвідомості – розширення потенціалу самопізнання власних якостей та здібностей;

– творчо-перетворювальна функція – полягає в уміннях особистості змінюватися і здатності позитивного впливу на оточуючих;

– функція громадянського виховання – реалізується через здібності особистості висловлювати свою громадянську позицію, своїх громадянських прав і обов'язків, вираженні солідарності;

– гуманістична функція – виражається у наданні підтримки, турботи, уваги, допомоги нужденним особам на засадах гуманних взаємин у суспільстві;

– духовно-моральна функція – відображає глибинну життєствердну суть волонтерської діяльності, спрямовану на утвердження добра, справедливості, довіри та правди.

Висновки. Отже, волонтерська діяльність є потужним засобом соціалізації студентської молоді, сприяючи їхній взаємодії з різноманітними соціальними групами та відкриваючи нові можливості для особистісного зростання. Волонтерська діяльність не лише допомагає студентам розвивати навички лідерства, співпраці та комунікації, але й формує в них відчуття відповідальності перед суспільством. Волонтерство стає майданчиком, де молодь вчиться толерантності, створюючи унікальне середовище для навчання та розвитку важливих професійних навичок і якостей. Завдяки цьому досвіду студентська молодь отримує можливість не лише самореалізуватися, а й сприяти позитивним змінам у своєму оточенні, тим самим вносячи свій власний важливий внесок у будівництво гармонійного та взаєморозумючого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко З. Соціально-педагогічне волонтерство як бренд сучасної студентської молоді. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2019. № 2 (18). С. 130–136.
2. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні : соціально-правове дослідження : монографія. Київ : Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
3. Доманчук Д. Роль волонтерства у процесі соціалізації студентської молоді. *Молодий вчений*. 2017. № 2 (42). С. 491–495.
4. Капська А.Й. Соціальна педагогіка. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 468 с. С. 6–7.
5. Козубовський Р.В. Студентська молодь як важливий ресурс волонтерства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2013. Вип. 28. С. 76–78.
6. Посібник волонтера / В.В. Вашкович та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 88 с.
7. Романовська Л.І. Волонтерство як засіб професійної соціалізації майбутніх соціальних працівників. *Наукові записки*. Серія : Педагогіка. 2013. № 1. С. 77–82.
8. Слуцький Я. Соціалізація студентів коледжу за допомогою участі у волонтерській діяльності. *Молодь і ринок*. № 4 (159). 2018. С. 41–44.
9. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упор. Л.В. Лохвицька. 2-ге вид., оновл. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 232 с.
10. Янц Н.Д. Основи діяльності волонтерів : Курс лекцій. Переяслав. 2009. URL: <https://studfile.net/preview/5196862/page:2/> (дата звернення: 17.12.2023).

REFERENCES:

1. Bondarenko, Z. (2019). Sotsialno-pedahohichne volonterstvo yak brend suchasnoi studentskoi molodi [Socio-pedagogical volunteering as a brand of modern student]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia "Pedahohika i psykholohiia". Pedahohichni nauky – Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology". Pedagogical sciences*, 2 (18), 130–136 [in Ukrainian].
2. Horinov, P., Drapushko, R. (2022). Volonterska diialnist v Ukraini: sotsialno-pravove doslidzhennia [Volunteer activity in Ukraine: socio-legal research]. Kyiv: Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky [in Ukrainian].
3. Domanchuk, D. (2017). Rol volonterstva u protsesi sotsializatsii studentskoi molodi [The role of volunteering in the process of socialization of student]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 2 (42), 491–495 [in Ukrainian].
4. Kapska, A.Y. (2006). Sotsialna pedahohika [Social pedagogy]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
5. Kozubovskiy, R.V. (2013). Studentska molod yak vazhlyvyi resurs volonterstva [Student as an important volunteer resource.]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia: Pedahohika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social work*, 28, 76–78 [in Ukrainian].
6. Vashkovych, V.V. at al. (2022). Posibnyk volontera [Volunteer's guide]. Odesa: Vydavnychiy dim "Helvetyka" [in Ukrainian].
7. Romanovska, L.I. (2013). Volonterstvo yak zasib profesiinoi sotsializatsii maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Volunteering as a means of professional socialization of future social workers]. *Naukovi zapysky. Seriiia: Pedahohika – Proceedings. Series: Pedagogy*, 1, 77–82 [in Ukrainian].
8. Slutskiy, Ya. (2018). Sotsializatsiia studentiv koledzhu za dopomohoiu uchasti u volonterskii diialnosti [Socialization of college students through participation in volunteer activities]. *Molod i rynek – Youth and the market*, 4 (159), 41–44 [in Ukrainian].
9. Lohvytska, L.V. (Eds.) (2017). Tlumachnyi slovnyk-minimum iz sotsialnoi pedahohiky ta sotsialnoi roboty [Minimum explanatory dictionary of social pedagogy and social work]. Ternopil: Mandrivets [in Ukrainian].
10. Yants, N.D. (2009). Osnovy diialnosti volonteriv [Basics of volunteer activities]. Retrieved from <https://studfile.net/preview/5196862/page:2/> [in Ukrainian].